

Zaak C-689/20**Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie****Datum van indiening:**

18 december 2020

Verwijzende rechter:

Sofiyski rayonen sad (rechter in eerste aanleg Sofia, Bulgarije)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

18 december 2020

Verzoekende partij:

„Banka DSK” EAD

Verwerende partij:

RP

Voorwerp van het hoofdgeding

Vordering van een bank tot betaling van het resterende bedrag van de voortijdig opeisbaar gestelde hoofdsom en de verschenen rente uit een consumentenkredietovereenkomst. Verzoekster vordert betaling van de variabele maandelijkse termijnen die in de periode van 24 oktober 2016 tot en met 24 oktober 2017 niet zijn afgelost, alsmede van de tot de laatste aflossingstermijn (9 maart 2019) resterende hoofdsom, die voortijdig opeisbaar werd gesteld, ten belope van in totaal 4 105,27 Leva (BGN) (ongeveer 2 100 EUR). Daarnaast vordert zij contractuele rente voor de periode van 24 september 2016 tot en met 9 november 2017 ten belope van 668,93 BGN (ongeveer 340 EUR) en wettelijke verdragingsrente ten belope van 84,06 BGN.

Voorwerp en rechtsgrondslag van het verzoek om een prejudiciële beslissing

De hoogte van de rentevoet die de kredietverstreckende bank in het kader van de consumentenkredietovereenkomst heeft vastgelegd, hangt af van het antwoord op

de vraag of de consument met diezelfde bank een overeenkomst heeft gesloten over aan de consumentenkredietovereenkomst gekoppelde betalingsdiensten (hierna: „nevendiensten”). Volgens de verwijzende rechter leidt dit tot onduidelijkheden bij de toepassing van een reeks nationale bepalingen over oneerlijke mededinging op die overeenkomst. Dit roept een aantal vragen op, te weten of bepaalde praktijken bij de verstrekking van consumentenkrediet die verband houden met rentekortingen die worden verleend indien wordt gebruikgemaakt van andere, aan de verstrekking van het consumentenkrediet gekoppelde nevendiensten van de bank, als „oneerlijk” in de zin van richtlijn 2005/29/EG betreffende oneerlijke handelspraktijken kunnen worden beschouwd, in hoeverre deze praktijken als oneerlijke bedingen in de zin van richtlijn 93/13/EEG betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten moeten worden beoordeeld en of de krachtens richtlijn 2008/48/EG inzake kredietovereenkomsten voor consumenten geldende verplichtingen tot informatieverstrekking zijn nagekomen.

Prejudiciële vragen

De verwijzende rechter verzoekt het Hof om een prejudiciële beslissing over de volgende vragen:

„1) Moeten artikel 3, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG, gelezen in samenhang met punt 1, onder e) en f), van de bijlage bij deze richtlijn, en artikel 15, leden 2 en 3, van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie aldus worden uitgelegd dat bedingen, in strijd met de goede trouw, verplichtingen ten nadele van de consument in het leven roepen wanneer zij de voor de consument uit een kredietovereenkomst voortvloeiende kosten aanzienlijk verhogen indien de consument zijn arbeidsinkomen niet maandelijks overmaakt [op een rekening] die wordt aangehouden bij de kredietverstrekker bank, in aanmerking genomen dat hij volgens de contractuele voorwaarden verplicht is om op zijn loonvordering een pandrecht te vestigen, ongeacht op welke wijze en in welke staat hij zijn arbeidsinkomen ontvangt?

2) Indien de eerste vraag ontkennend wordt beantwoord, moet artikel 3, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG, gelezen in samenhang met punt 1, onder e) en f), van de bijlage bij deze richtlijn, dan aldus worden uitgelegd dat bedingen, in strijd met de goede trouw, verplichtingen ten nadele van de consument in het leven roepen wanneer zij de consument niet alleen verplichten om zijn arbeidsinkomen over te maken [op een rekening] die wordt aangehouden bij de kredietverstrekker verkoper, maar ook om daadwerkelijk gebruik te maken van andere diensten van die verkoper?

3) Indien de tweede vraag bevestigend wordt beantwoord, aan de hand van welke criteria moet de nationale rechter het oneerlijke karakter dan in beginsel beoordelen? Moet met name rekening worden gehouden met de mate waarin het voorwerp van de kredietovereenkomst is gekoppeld aan de nevendiensten

waarvan de consument gebruik dient te maken, met het aantal nevendiensten en met de nationale wetgeving inzake de beperking van koppelverkoop?

4) Moet het beginsel dat het nationale recht dient te worden uitgelegd in overeenstemming met het Unierecht, zoals dat beginsel is vastgelegd in punt 26 van het arrest van 10 april 1984, von Colson en Kamann/Land Nordrhein-Westfalen (14/83, EU:C:1984:153), ook in acht worden genomen bij de uitlegging van nationale bepalingen die andere juridische onderwerpen regelen die evenwel verwant zijn aan de juridische materie van de rechtshandeling van de Europese Unie (in casu richtlijn 93/13 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten) die de nationale rechter in de voor hem aanhangige procedure toepast (de facto nationale bepalingen inzake oneerlijke mededinging)?

5) Moeten artikel 7, lid 2, gelezen in samenhang met artikel 6, lid 1, onder d), van richtlijn 2005/29/EG, en artikel 10, lid 2, onder f), van richtlijn 2008/48/EG aldus worden uitgelegd dat krachtens deze bepalingen de vermelding van een lagere debetrentevoet in de hoofdovereenkomst betreffende een consumentenkrediet verboden is wanneer de verstrekking van het krediet tegen deze debetrentevoet afhankelijk is gesteld van voorwaarden die zijn vastgelegd in een bijlage bij die overeenkomst? Moeten bij dit onderzoek de wijze waarop de voorwaarden voor de verlaging van de debetrentevoet zijn geformuleerd, het wegvallen van een dergelijke verlaging en de voorwaarden voor een nieuwe verlaging worden beoordeeld?

6) Moet artikel 5, lid 2, onder b), van richtlijn 2005/29/EG aldus worden uitgelegd dat bij de beoordeling of het economische gedrag van consumenten wezenlijk kan worden verstoord, rekening dient te worden gehouden met het marktaandeel van een bank die consumentenkredieten verstrekt, gelet op de behoeften van de consumenten die van dergelijke producten gebruikmaken?

7) Moet artikel 3, onder g), van richtlijn 2008/48/EG aldus worden uitgelegd dat de kosten die worden vermeld in overeenkomsten die verband houden met een consumentenkredietovereenkomst, waarvan de betaling leidt tot een rentekorting op grond van die kredietovereenkomst, deel uitmaken van het jaarlijkse kostenpercentage voor het krediet en bij de berekening daarvan in aanmerking moeten worden genomen?

8) Moet artikel 3, onder g), van richtlijn 2008/48, gelezen in samenhang met artikel 5 van richtlijn 93/13/EEG, aldus worden uitgelegd dat de niet-nakoming van verplichtingen die voortvloeien uit overeenkomsten die verband houden met de kredietovereenkomst, die leidt tot een verhoging van de debetrentevoet, tot gevolg heeft dat ook het jaarlijkse kostenpercentage moet worden berekend op basis van die hogere debetrentevoet bij niet-nakoming?

9) Moet artikel 10, lid 2, onder g), van richtlijn 2008/48/EG aldus worden uitgelegd dat de onjuiste vermelding van het jaarlijkse kostenpercentage in een kredietovereenkomst tussen een ondernemer en een consument als kredietnemer

moet worden beschouwd als het ontbreken van de vermelding van het jaarlijkse kostenpercentage in de kredietovereenkomst, en dat de nationale rechter de in het nationale recht vastgestelde rechtsgevolgen van het ontbreken van de vermelding van het jaarlijkse kostenpercentage in een consumentenkredietovereenkomst dient toe te passen?

10) Moet artikel 22, lid 4, van richtlijn 2008/48/EG aldus worden uitgelegd dat een door de nationale wetgever vastgestelde sanctie in de vorm van nietigheid van de consumentenkredietovereenkomst, die inhoudt dat enkel de verstrekte hoofdsom moet worden terugbetaald, evenredig is wanneer een consumentenkredietovereenkomst geen nauwkeurige vermelding van het jaarlijkse kostenpercentage bevat?”

Wetgeving en rechtspraak van de Unie

Artikel 15, leden 2 en 3, van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (PB 2016, C 202, blz. 389) (hierna: „Handvest”)

Artikel 3, lid 1, en artikel 5 van richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten (PB 1993, L 95, blz. 29) en punt 1, onder e) en f), van de bijlage bij deze richtlijn

Artikel 7, lid 2, artikel 5, lid 2, onder b), en artikel 6, lid 1, onder d), van richtlijn 2005/29/EG van het Europees Parlement en de Raad van 11 mei 2005 betreffende oneerlijke handelspraktijken van ondernemingen jegens consumenten op de interne markt en tot wijziging van richtlijn 84/450/EEG van de Raad, richtlijnen 97/7/EG, 98/27/EG en 2002/65/EG van het Europees Parlement en de Raad en van verordening (EG) nr. 2006/2004 van het Europees Parlement en de Raad („richtlijn oneerlijke handelspraktijken”) (PB 2005, L 149, blz. 22)

Artikel 3, onder g), artikel 10, lid 2, onder f) en g), en artikel 22, lid 4, van richtlijn 2008/48/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2008 inzake kredietovereenkomsten voor consumenten en tot intrekking van richtlijn 87/102/EEG van de Raad (PB 2008, L 133, blz. 66)

Arrest van 10 april 1984, von Colson en Kamann/Land Nordrhein-Westfalen, 14/83, EU:C:1984:153, punt 26

Arrest van 15 maart 2012, Pereničová en Perenič, C- 453/10, EU:C:2012:144, punten 43 en 44

Arrest van 9 november 2016, Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, punt 78

Arrest van 19 september 2018, Bankia, C-109/17, EU:C:2018:735, punten 48-50

Arrest van 20 september 2018, EOS KSI Slovensko, C-448/17, EU:C:2018:745

Arrest van 10 september 2020, A., C-738/19, EU:C:2020:687, punt 37

Bepalingen van nationaal recht

De verwijzende rechter haalt een reeks nationale bepalingen aan die in de procedure van toepassing zijn. De relevante delen van de belangrijkste bepalingen luiden als volgt:

Zakon za zadalzhniata i dogovorite (wet inzake verbintenissen en overeenkomsten)

Artikel 149 Teneinde zekerheid te stellen voor een vordering, kan deze [...] vordering [...] met een pandrecht worden bezwaard.

Zakon za zashtita na protrebitele (wet inzake consumentenbescherming; hierna: „ZZP”)

Artikel 68c Oneerlijke handelspraktijken zijn verboden.

Artikel 68d (1) [...]

(4) Oneerlijk zijn tevens misleidende en agressieve handelspraktijken [...].

Artikel 68e (1) Een handelspraktijk is misleidend wanneer [...] zij de gemiddelde consument kan bedriegen, zelfs als de verstrekte informatie feitelijk correct is [...].

(2) Onder de omstandigheden als bedoeld in lid 1 valt informatie over:

[...]

4. de prijs of de wijze waarop de prijs wordt berekend, of het bestaan van een specifiek prijsvoordeel;

[...]

Artikel 68f (1) Als misleidend wordt eveneens beschouwd een handelspraktijk waarbij [...] essentiële informatie wordt weggelaten [...].

(2) Misleidend is tevens elke handelspraktijk waarbij de verkoper essentiële informatie [...] verzwijgt [...] of op onduidelijke wijze [...] verstrekt.

Artikel 68h Als agressief wordt beschouwd een handelspraktijk die [...] door intimidatie, dwang, inclusief [...] ongepaste beïnvloeding, de keuzevrijheid of het gedrag van de gemiddelde consument [...] wezenlijk wijzigt of kan wijzigen.

Artikel 68m (1) De consument heeft het recht om af te zien van een op grond van een oneerlijke handelspraktijk met een verkoper gesloten overeenkomst, deze overeenkomst zonder opzegtermijn te beëindigen of die overeenkomst zonder

toestemming van de wederpartij te wijzigen en schadevergoeding te vorderen overeenkomstig de algemene regels [...].

Artikel 143 Een oneerlijk beding in een consumentenovereenkomst is elke regeling die, in strijd met de goede trouw, het evenwicht tussen de uit de overeenkomst voortvloeiende rechten en verplichtingen van de verkoper en de consument ten nadele van de consument aanzienlijk verstoort, doordat op grond van deze regeling:

[...]

9. van de consument wordt verlangd dat hij instemt met bedingen waarvan hij geen kennis heeft kunnen nemen vóór het sluiten van de overeenkomst;

12. [...] aan de verkoper het recht wordt verleend zijn prijs te verhogen, zonder dat de consument in dit geval het recht heeft om de overeenkomst op te zeggen indien de eindprijs te hoog is ten opzichte van de bij het sluiten van de overeenkomst bedongen prijs;

[...]

18. soortgelijke voorwaarden worden gesteld.

Zakon za potrebitelskia kredit (wet op het consumentenkrediet; hierna: „ZPK”)

Artikel 5 (1) Geruime tijd voordat de consument door [...] een consumentenkredietovereenkomst wordt gebonden, verstrekt de kredietgever [...] de consument de nodige informatie om verschillende aanbiedingen te kunnen vergelijken en zo een geïnformeerd besluit te kunnen nemen over het sluiten van een consumentenkredietovereenkomst.

(2) De in lid 1 bedoelde informatie wordt verstrekt door middel van het formulier „Europese standaardinformatie [...]” in bijlage 2.

[...]

(4) De in de leden 1 [en 2] bedoelde informatie en de algemene voorwaarden worden de consument kosteloos, op papier of op een andere duurzame gegevensdrager, duidelijk en begrijpelijk [...], verstrekt.

[...]

(7) Bij een kredietovereenkomst met variabele rentevoet, waarvoor een referentierentevoet wordt gebruikt, wordt door de kredietgever [...] aan de consument informatie over de benaming van de referentierentevoet en de naam van de beheerder daarvan, alsmede over de aan de referentierentevoet verbonden gevolgen voor de consument, verstrekt in een afzonderlijk document dat aan het formulier „Europese standaardinformatie [...]” wordt gehecht. Alle extra

informatie die de kredietgever [...] aan de consument verstrekt, wordt weergegeven in een afzonderlijk document dat aan het in lid 2 bedoelde formulier wordt gehecht.

[...]

Artikel 10a [...]

(4) Het soort, het bedrag en de activiteit waarvoor kosten en/of commissielonen worden verlangd, moeten duidelijk en nauwkeurig in de consumentenkredietovereenkomst worden vastgelegd.

Artikel 11 (1) De consumentenkredietovereenkomst wordt in begrijpelijke taal opgesteld en bevat:

[...]

9. de debetrentevoet van het krediet, de voorwaarden die de toepassing van deze rentevoet regelen, en indices of referentierentevoeten die betrekking hebben op de aanvankelijke debetrentevoet, en de termijnen, voorwaarden en procedures voor wijziging ervan. Indien naargelang van de verschillende omstandigheden verschillende debetrentevoeten worden toegepast, wordt deze informatie met betrekking tot alle toepasselijke rentevoeten verstrekt;

9a. de methode voor de berekening van de referentierentevoet overeenkomstig artikel 33a;

10. het jaarlijkse kostenpercentage en de totale kosten die voor de consument [...] verbonden zijn aan het krediet;

11. de voorwaarden voor de terugbetaling van het krediet door de consument, met inbegrip van een aflossingstabel met informatie over [...] de verschillende openstaande bedragen die als aflossing tegen verschillende rentevoeten verschuldigd zijn;

12. informatie over het recht van de consument om in geval van aflossing van het kapitaal bij een kredietovereenkomst met vaste looptijd [...] een aflossingstabel met de betaalde en de nog te betalen bedragen te ontvangen; [...]

14. alle kosten voor het openen of aanhouden van een of meer rekeningen voor het gebruik van het krediet (kredietopnemingen en betalingen), tenzij het openen van een rekening facultatief is [...];

15. de op het tijdstip van het sluiten van de kredietovereenkomst geldende rentevoet in geval van te late betaling, alsmede de wijze waarop die rentevoet wordt aangepast en alle kosten die voortvloeien uit niet-nakoming van de overeenkomst;

16. een waarschuwing over de gevolgen die voor de consument voortvloeien uit te late betaling;

[...]

18. eventueel de zekerheden die de consument moet stellen;

[...]

Artikel 19 (1) Het jaarlijkse kostenpercentage voor het krediet omvat de lopende en toekomstige totale kosten van het krediet voor de consument (rente, andere directe of indirecte kosten, commissielonen, vergoedingen [...]), uitgedrukt als jaarlijks percentage van het totale kredietbedrag.

(2) Het jaarlijkse kostenpercentage wordt berekend volgens de formule in bijlage 1, waarbij rekening wordt gehouden met de daarin vermelde algemene bepalingen en aanvullende hypothesen.

(3) Voor de berekening van het jaarlijkse kostenpercentage zijn de volgende kosten niet van belang:

1. kosten die de consument moet dragen wanneer hij de krachtens de consumentenkredietovereenkomst op hem rustende verplichtingen niet nakomt;

[...]

3. kosten voor het aanhouden van een rekening die verband houdt met consumentenkredietovereenkomst, [...], overige kosten voor betalingsverrichtingen, wanneer de opening van de rekening facultatief is en de aan de rekening verbonden kosten duidelijk en afzonderlijk worden vermeld in de kredietovereenkomst of een andere met de consument gesloten overeenkomst.

[...]

Artikel 21 (1) Elk beding in een consumentenkredietovereenkomst dat ertoe strekt of tot gevolg heeft dat de vereisten van deze wet worden omzeild, is nietig.

[...]

Artikel 22 Indien niet is voldaan aan de voorwaarden van [...] artikel 11, lid 1, punten 7 tot en met 12 en 20, en lid 2 [...], is de consumentenkredietovereenkomst ongeldig.

Artikel 23 Wanneer een consumentenkredietovereenkomst ongeldig is verklaard, betaalt de consument enkel het nettobedrag van het krediet terug en is hij geen rente of andere kosten met betrekking tot het krediet verschuldigd.

Artikel 24 Op consumentenkredietovereenkomsten zijn tevens de artikelen 143 tot en met 148 van de Zakon za zashtita na potrebitelite (wet inzake consumentenbescherming) van toepassing.

Artikel 33 (1) Indien de consument niet tijdig betaalt, mag de kredietverstrekker slechts rente vorderen over het bedrag dat niet tijdig is betaald tijdens de periode van betalingsachterstand.

(2) Wanneer de consument met de door hem verschuldigde kredietbetalingen in verzuim raakt, mag de verdragingsvergoeding niet hoger zijn dan de wettelijke rentevoet.

[...]

§ 1 In de zin van deze wet wordt verstaan onder:

„totale kosten van het krediet voor de consument”: alle kosten, met inbegrip van rente, commissielonen, belastingen, vergoedingen voor kredietbemiddelaars en kosten van welke aard ook, die direct verband houden met de consumentenkredietovereenkomst, die de kredietgever bekend zijn en die de consument moet betalen [...].”

Zakon za zashtita na konkurenciata (wet inzake de bescherming van de mededinging; hierna: „ZZK”)

Artikel 15 (1) Verboden zijn alle [...] onderling afgestemde feitelijke gedragingen van twee of meer ondernemingen die ertoe strekken of tot gevolg hebben dat de mededinging op de relevante markt wordt verhinderd, beperkt of vervalst, in het bijzonder:

[...]

5. het afhankelijk stellen van het sluiten van overeenkomsten van de aanvaarding door de handelspartner van bijkomende verplichtingen of van de sluiting van bijkomende overeenkomsten die naar hun aard of volgens het handelsgebruik geen verband houden met het voorwerp van de hoofdovereenkomst of de nakoming daarvan.

(2) De in lid 1 bedoelde overeenkomsten of besluiten zijn van rechtswege nietig.

[...]

(5) Het bestaan van oneerlijke bedingen in een consumentenovereenkomst leidt niet tot nietigheid van die overeenkomst indien deze ook zonder deze bedingen kan voortbestaan.

Artikel 16 (1) Het in artikel 15, lid 1, neergelegde verbod is niet van toepassing op overeenkomsten, besluiten en onderling afgestemde feitelijke gedragingen met geringe gevolgen voor de mededinging.

(2) De gevolgen zijn gering wanneer het gezamenlijke aandeel van de betrokken ondernemingen op de markt van de producten of diensten waarop de overeenkomst, het besluit of de onderling afgestemde feitelijke gedraging betrekking heeft, in zijn geheel niet groter is dan de volgende drempels:

1. 10 % van de relevante markt indien de betrokken ondernemingen met elkaar concurreren;

[...].

Artikel 36 [...]

(2) Het is verboden om gratis of schijnbaar tegen de prijs van andere producten of diensten een aanvulling op de verkochte producten of diensten aan te bieden of te geven. Dit geldt niet voor: relatiegeschenken met een geringe waarde [...].

[...].

Artikel 37a (1) Elk handelen of nalaten van een onderneming met een sterkere onderhandelingspositie dat als handelspraktijk, in strijd met de goede trouw, de belangen van de partij met de zwakkere onderhandelingspositie en van de consumenten schaadt of kan schaden, is verboden. Als onredelijk wordt beschouwd een handelen of nalaten [...] zoals het opleggen van onredelijk strenge [...] voorwaarden [...].

(2) Of er sprake is van een sterkere onderhandelingspositie, wordt beoordeeld in het licht van de structurele kenmerken van de relevante markt en de specifieke rechtsverhouding tussen de betrokken ondernemingen, waarbij rekening wordt gehouden met de mate van hun onderlinge afhankelijkheid [...].

Korte uiteenzetting van de feiten en de procedure

- 1 Op 9 maart 2016 sloten partijen in het hoofdgeding een consumentenkredietovereenkomst. Aan verweerder is op grond van deze overeenkomst een geldbedrag ten belope van 5 000 Leva (BGN) (ongeveer 2 550 EUR) geleend voor de duur van 36 maanden. Voor het krediet geldt een variabele rentevoet die gelijk is aan de som van de 6-maands Euribor en een vaste marge van 7,606 %.
- 2 Ten tijde van de sluiting van de overeenkomst bedroeg het jaarlijkse kostenpercentage 8,2 %. Het krediet had moeten worden terugbetaald in 36 maandelijkse termijnen ten belope van elk 159,24 BGN (ongeveer 82 EUR).
- 3 In punt 8 van de kredietovereenkomst is bepaald dat de in de overeenkomst vastgestelde aanvankelijke rentevoet bestemd is voor reclaimedoeleinden en geldt indien verweerder voldoet aan de voorwaarden van bijlage 2 bij de overeenkomst. Indien deze voorwaarden niet worden vervuld, wordt de vaste marge in de

rentevoet verhoogd van de aanvankelijke 7,606 % naar 14,356 % (dat wil zeggen een verhoging van 6,75 %, waardoor het jaarlijkse kostenpercentage bijna verdubbeld wordt).

- 4 Naast de kredietovereenkomst is ook een overeenkomst over de verpanding van een loonvordering gesloten, waarin verweerder heeft verklaard dat hij op grond van een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd in dienst is van een Bulgaarse onderneming.
- 5 In bijlage 2 bij de eveneens door verweerder ondertekende overeenkomst van 1 maart 2016 worden verschillende soorten voordelen met betrekking tot consumentenkredieten vermeld.
- 6 Volgens punt 1.1.1 van die bijlage gelden de voorwaarden voor het gebruik van de voor reclamedoeleinden bedoelde rentevoet van 8,20 % per jaar bij een consumentenkredietovereenkomst, wanneer de kredietnemer:
 - a) zijn arbeidsinkomen overmaakt op een bij Banka DSK EAD (hierna: „verzoekster”) geopende rekening;
 - b) zijn loonvordering bezwaart met een pandrecht ten gunste van verzoekster;
 - c) al zijn vorderingen op rekeningen bij verzoekster bezwaart met een pandrecht ten gunste van de bank;
 - d) een debitcard van verzoekster aanvraagt;
 - e) deelneemt aan het onlinebankingsysteem „DSK Direkt” van verzoekster;
 - f) ten minste twee soorten korte berichten (SMS) ontvangt, en
 - g) maandelijks ten minste één factuur voor plaatselijke openbare diensten (elektriciteit, telefoon, watervoorziening etc.) in girale vorm per incassomachtiging van verzoekster betaalt of maandelijks een minimumbedrag van 10 BGN in het vrijwillige aanvullende pensioenfonds DSK Rodina stort.
- 7 Volgens punt 1.2.1 van bijlage 2 bedraagt de rentevoet 8,70 % per jaar wanneer de kredietnemer alleen voldoet aan de hierboven genoemde voorwaarden onder a) tot en met c). Wanneer gedurende twee opeenvolgende maanden geen gebruik wordt gemaakt van de diensten als bedoeld in de punten d) tot en met g) („nevendiensten”), maar de kredietnemer wel voldoet aan de voorwaarden onder a) tot en met c), wordt de rentevoet van het krediet overeenkomstig punt 9.1.2. van bijlage 2 vanaf de volgende maandelijkse termijn met 0,5 % verhoogd en bedraagt hij effectief weer 8,70 % per jaar.
- 8 In punt 9.1.1 van bijlage 2 is bepaald dat indien het loon van de kredietnemer gedurende twee opeenvolgende maanden niet op zijn rekening bij verzoekster wordt gestort [dat wil zeggen indien niet is voldaan aan de hierboven genoemde

voorwaarden onder a) en b)], maar de termijnbetaling vanaf die rekening wordt gedaan, vanaf de volgende betalingstermijn 11,95 % rente over het krediet wordt berekend. In geval van te late betaling van twee of meer termijnen komen overeenkomstig punt 9.1.3. de verlaagde rentevoeten als bedoeld in bijlage 2 volledig te vervallen.

- 9 Punt 9.1.2. bepaalt dat in geval van regelmatige aflossing van het krediet de voordelen kunnen worden „hersteld” indien de kredietnemer opnieuw de toekenningsvoorwaarden vervult door een verklaring over te leggen aan verzoekster. Of en onder welke voorwaarden een dergelijk herstel verplicht is, wordt niet vermeld.
- 10 Naar aanleiding van het in de loop van de procedure opgestelde accountantsrapport heeft verweerder de aflossingen op 24 oktober 2016 stopgezet. De deskundige zet uiteen dat vanaf die datum tot en met 24 december 2016 over het nog niet terugbetaalde resterende kapitaal door verzoekster een rentevoet van 14,687 % per jaar, tot en met 24 juni 2017 14,682 % per jaar en tot en met 9 november 2017 14,624 % per jaar in rekening werd gebracht. Na die datum werd het krediet voortijdig opeisbaar gesteld en werd geen contractuele rente in rekening gebracht. Op basis van de door de bank verstrekte informatie bedraagt de openstaande kredietverplichting 4 105,27 BGN, de contractuele rente 668,93 BGN en de verdragingsrente 84,07 BGN.
- 11 Het is algemeen bekend dat veel kredietinstellingen in Bulgarije de consumenten lagere rentepercentages aanbieden wanneer zij hun loon overmaken op een rekening bij de kredietverstrekende bank. Tevens worden kredieten in reclame voorgesteld als aantrekkelijker ten opzichte van de marktvoorwaarden die gelden wanneer het niet verplicht is om „het loon over te maken” aan de kredietverstrekende bank. Hieruit kan worden afgeleid dat het op de Bulgaarse bancaire markt een wijdverbreide praktijk is om kredietnemers te verplichten hun arbeidsinkomen te ontvangen op een rekening die wordt aangehouden bij de kredietverstrekende bank.
- 12 Verzoekster, Banka DSK EAD, is een van de grootste kredietinstellingen die op de markt actief zijn, waarbij volgens de media haar marktaandeel van ongeveer 10 % schommelt tussen de eerste en de tweede plaats. De verwijzende rechter merkt in het hoofdgeding op dat hij geen informatie over het marktaandeel van verzoekster heeft verzameld, aangezien het niet duidelijk is of deze factor relevant is voor het geding.

Korte uiteenzetting van de motivering van de prejudiciële verwijzing

- 13 Volgens de verwijzende rechter vormen de bedingen in bijlage 2 bij de litigieuze consumentenkredietovereenkomst een probleem voor de toepassing van het recht in het hoofdgeding.

Oneerlijk karakter van bedingen in overeenkomsten

- 14 Om te beginnen vraagt de verwijzende rechter zich af of de bedingen die betrekking hebben op het verplichte gebruik van nevendiensten, verenigbaar zijn met het in artikel 3 van richtlijn 93/13 neergelegde vereiste van goede trouw, in aanmerking genomen dat bij de kredietovereenkomst aan de consument een belastende verplichting wordt opgelegd die tegelijkertijd de kredietgever een concurrentievoordeel verschaft.
- 15 Met name heeft de verwijzende behoefte aan een uitlegging van het in artikel 3 van richtlijn 93/13 gebezigde begrip „ten nadele van de consument”. Volgens hem is het onzeker of de verplichting van de consument om zijn arbeidsinkomen te ontvangen op een rekening van de bank waarbij hij een krediet heeft gesloten, op zich nadelig is voor de consument, alsmede of de voor de verkrijging van een lagere debetrente geldende voorwaarde dat wordt gebruikgemaakt van bepaalde (deels niet-kosteloze) nevendiensten, altijd dan wel slechts in bepaalde gevallen in het nadeel van de consument is.
- 16 Voorts vraagt de verwijzende rechter zich af of de verplichting om het arbeidsinkomen op een rekening bij de bank te storten, krachtens het Unierecht verboden is. De schuldenaar in dit geding is een derdelander die voor een Bulgaarse werkgever werkt, maar zijn gewone verblijfplaats zou kunnen wijzigen. In dit verband zou de verplichting om zijn arbeidsinkomen over te maken op een Bulgaarse rekening een belemmering kunnen vormen voor de uitoefening van het hem krachtens artikel 15, lid 3, juncto 15, lid 1, van het Handvest toekomstende recht om een arbeidsverhouding aan te gaan in een andere lidstaat van de Europese Unie. In zoverre moet volgens de verwijzende rechter in aanmerking worden genomen dat het nationale recht ook voorziet in een ander middel om zekerheid te stellen voor de schuldvordering van de bank, te weten het vestigen van een pandrecht op het arbeidsinkomen, zoals dit in het hoofdgeding contractueel is vastgelegd.
- 17 Indien het op grond van de bepalingen van richtlijn 93/13 in beginsel is toegestaan dat de bank van de consument verlangt dat hij zijn loon op een bij haar aangehouden rekening stort, rijst vervolgens de vraag of het aangaan van een dergelijke verplichting, gelet op het vereiste gebruik te maken van nevendiensten, een oneerlijk karakter heeft.
- 18 Om deze vraag te beantwoorden, heeft de verwijzende rechter aanwijzingen nodig ten aanzien van de criteria die hij moet toepassen bij de beoordeling van het oneerlijke karakter van de contractuele bedingen die betrekking hebben op nevendiensten. Hij zet uiteen dat het Unierecht geen voorschriften bevat die de mogelijkheid van een verkoper om een consument te verplichten gebruik te maken van gekoppelde diensten de facto verbieden of beperken [Renda, A. (coord.), *Tying and Other Potentially Unfair Commercial Practices in the Retail Financial Service Sector. Final Report. 2009*, Centre for European Policy Studies, blz. 147-149, beschikbaar via

https://ec.europa.eu/finance/consultations/2010/tying/docs/report_en.pdf].

Dergelijke voorschriften gelden alleen voor transacties tussen ondernemingen. Zie artikel 101, lid 1, onder e), VWEU.

- 19 Koppelverkoop is evenwel verboden naar Bulgaars recht, meer bepaald krachtens artikel 36 ZZK en in het algemeen krachtens artikel 29 ZZK, verboden. Gelet op de aanwijzingen van het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna: „Hof”) die inhouden dat voor de toepassing van richtlijn 93/13 ook rekening moet worden gehouden met de nationale bepalingen inzake consumentenbescherming (arrest van 10 september 2020, A., C-738/19, EU:C:2020:687, punt 37 en aldaar aangehaalde rechtspraak), moet het Hof vaststellen of bij de beoordeling van het oneerlijke karakter van een beding in een consumentenovereenkomst ook nationale bepalingen inzake oneerlijke mededinging in aanmerking moeten worden genomen. Volgens de verwijzende rechter moet bij de beoordeling van het oneerlijke karakter van een beding rekening worden gehouden met de nationale regels inzake mededinging.

Uitlegging in overeenstemming met het Unierecht

- 20 De verwijzende rechter vraagt zich bovendien af hoe de nationale regels inzake oneerlijke mededinging moeten worden uitgelegd in het licht van de bepalingen van richtlijn 93/13.
- 21 De in de Bulgaarse ZZK neergelegde regels inzake het verbod op koppelverkoop zijn van algemene aard, maar er zijn geen concrete voorwaarden vastgesteld waaronder een dergelijk verbod van toepassing is. De Bulgaarse wetgever heeft het verbod om klanten op oneerlijke wijze te lokken, daaronder begrepen de dwang tot koppelverkoop, geregeld in artikel 36, lid 1, ZZK. Op grond van artikel 29 ZZK is het ook verboden om klanten aan te trekken door handelingen die jegens andere ondernemingen oneerlijk zijn. Deze verboden hebben in wezen tot doel andere verkopers te beschermen die rechtstreeks concurreren met de verkoper die het verbod overtreedt. Voor zover oneerlijke handelspraktijken echter verboden zijn en gelet op de hierboven aangehaalde rechtspraak, is de verwijzende rechter niettemin van oordeel dat hij met dit verbod ook rekening moet houden bij de beoordeling van het oneerlijke karakter van een consumentenovereenkomst.
- 22 Met name vraagt de verwijzende rechter zich, gelet op de ruime mogelijkheden tot uitlegging van artikel 29 en artikel 36, lid 1, ZZK, af of dat verbod bij de toepassing van het in het nationale recht neergelegde verbod op oneerlijke mededinging niet alleen moet worden uitgelegd in samenhang met de regels van richtlijn 93/13 inzake oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten, maar ook in samenhang met de vereisten van artikel 38 van het Handvest. Wanneer een dergelijke uitlegging verplicht zou zijn, zou de nationale rechter de op grond van het nationale mededingingsrecht bestaande verboden aldus moeten uitleggen dat

hij niet alleen rekening houdt met de belangen van de concurrenten, maar ook met die van de consumenten.

- 23 Voorts vermeldt de verwijzende rechter dat de verplichting tot uitlegging in overeenstemming met het Unierecht volgens punt 26 van het arrest van 10 april 1984, von Colson en Kamann/Land Nordrhein-Westfalen (14/83, EU:C:1984:153), enkel geldt voor bepalingen die de nationale rechter rechtstreeks toepast in het kader van de procedure, en niet voor rechtsregels met een ander voorwerp. In casu dient de verwijzende rechter te beoordelen of de bedingen in een consumentenovereenkomst oneerlijk zijn in de zin van artikel 143 ZZP, waarbij de vereisten van richtlijn 93/13 in nationaal recht zijn omgezet. Tegelijkertijd moeten deze vereisten worden onderzocht in het licht van de algemene maatstaven van het nationale recht die niet rechtstreeks zijn vastgesteld om uitvoering te geven aan die rechtshandeling van de Europese Unie, te weten de bepalingen inzake oneerlijke mededinging. Voor zover laatstgenoemde bepalingen dienen als maatstaf voor de verwezenlijking van de bescherming van de consument, is de verwijzende rechter van oordeel dat de nationale bepalingen inzake mededinging – gelet op de in artikel [38] van het Handvest erkende principiële noodzaak van consumentenbescherming – moeten worden uitgelegd in het licht van de belangen van de consument. Niet in de laatste plaats wijst hij erop dat de bescherming van de mededinging ertoe strekt de eindverbruiker betere voorwaarden te bieden.

Oneerlijke handelspraktijken

- 24 Volgens de rechtspraak van het Hof (arrest van 15 maart 2012, Pereničová en Perenič, C- 453/10, EU:C:2012:144, punten 43 en 44, en arrest van 19 september 2018, Bankia, C-109/17, EU:C:2018:735, punten 48-50) vormt het opnemen van een beding in een overeenkomst ten gevolge van de toepassing van een oneerlijke handelspraktijk als bedoeld in richtlijn 2005/29, een aanwijzing bij de beoordeling van het oneerlijke karakter in de zin van artikel 4 van richtlijn 93/13.
- 25 De verwijzende rechter moet dus beoordelen of de bewoordingen van de bedingen van de litigieuze kredietovereenkomst een misleidende handelspraktijk als bedoeld in artikel 7, lid 2, van richtlijn 2005/29 vormt. Met name moet de vraag worden beantwoord of er steeds sprake is van een oneerlijke handelspraktijk wanneer in een consumentenkredietovereenkomst melding wordt gemaakt van een debetrentevoet die wordt berekend na aftrek van alle rentekortingen die worden toegepast indien van de vereiste nevendiensten wordt gebruikgemaakt, in plaats van de in beginsel geldende debetrentevoet zonder rentekortingen, en wanneer pas daarna wordt gepreciseerd welke rentevoet er geldt indien die rentekortingen worden toegepast. Tevens moet worden verduidelijkt of de rechter bij de beoordeling of een handelspraktijk oneerlijk is, ook rekening moet houden met de bewoordingen van de bedingen inzake het gebruik en het wegvallen van de rentekortingen alsook de mogelijkheid waarover de consument beschikt om in het aldus opgezette stelsel van bedingen zijn weg te vinden.

- 26 Deze vraag moet eveneens worden beantwoord om na te gaan of een dergelijke vermelding van de rentevoet ook toelaatbaar is uit het oogpunt van de bepalingen van richtlijn 2008/48, met name artikel 10 van deze richtlijn.
- 27 Voorts vraagt de verwijzende rechter zich af of de nationale rechter bij de beoordeling of een handelspraktijk het gedrag van de consument bij de keuze van een handelaar of dienstverrichter in de zin van artikel 5, lid 2, onder b), van richtlijn 2005/29 kan verstoren, rekening moet houden met het marktaandeel van de handelaar die deze handelspraktijk toepast. De reden daarvoor is dat in het onderhavige geding een consumentenkredietovereenkomst is gesloten, die in beginsel een persoon gedurende een lange periode bindt en zijn marktgedrag aanzienlijk kan verstoren. De kredietnemer wendt zich tot (bekendere) kredietinstellingen die zich dichterbij zijn arbeidsplaats of woonplaats bevinden. Dit betekent dat hij meer zou zijn blootgesteld aan de aanbiedingen van marktdeelnemers met een groot marktaandeel. De verwijzende rechter dient bijgevolg vast te stellen of hij ook de positie van de handelaar op de relevante markt voor goederen en diensten in aanmerking moet nemen wanneer hij beoordeelt of een handelspraktijk misleidend is dan wel op de consument druk uitoefent.
- 28 Niet in de laatste plaats zet de verwijzende rechter uiteen dat het in casu gaat om een op de markt verbreide praktijk van banken, dat wil zeggen van rechtspersonen die zich geld verschaffen door deposito's van het publiek aan te trekken. Derhalve is het voor grotere banken mogelijk om meer kredietnemers aan te trekken en hen aan minder gunstige voorwaarden te binden. De vraag rijst of het marktaandeel bij de beoordeling of een handelspraktijk oneerlijk is, relevant zou kunnen zijn wanneer er geen sprake is van een machtspositie op de markt (een dergelijke positie wordt in casu ten aanzien van verzoekster niet vastgesteld of aangevoerd).

Methode voor de berekening van het jaarlijkse kostenpercentage en gevolgen van een eventuele onjuiste berekening

- 29 In het onderhavige geding rijzen ook de in zaak C-229/20, K, voorgelegde vragen die betrekking hebben op de wijze waarop het jaarlijkse kostenpercentage bij een consumentenkredietovereenkomst wordt berekend en vermeld, aangezien volgens artikel 22 juncto artikel 11, lid 1, punt 10, ZPK een consumentenkredietovereenkomst waarin het jaarlijkse kostenpercentage niet wordt vermeld, nietig is en de consument in dat geval enkel de terugbetaling van het daadwerkelijk door hem ontvangen bedrag zonder rente en kosten verschuldigd is.
- 30 In dit verband moet worden verduidelijkt of de onnauwkeurige vermelding van de hoogte van het jaarlijkse kostenpercentage in de consumentenkredietovereenkomst moet worden gelijkgesteld met het ontbreken van de vermelding van deze rentevoet. Dit lijkt voort te vloeien uit het vereiste dat bedingen in consumentenovereenkomsten duidelijk worden opgesteld en dat elke

onnauwkeurigheid wordt uitgelegd ten nadele van de verkoper. Zie artikel 147 ZZP juncto artikel 24 ZPK. Bij deze bepalingen wordt artikel 5 van richtlijn 93/13 respectievelijk artikel 23 van richtlijn 2008/48 omgezet in nationaal recht.

- 31 Het Hof heeft in zijn arrest van 20 september 2018, EOS KSI Slovensko (C-448/17, EU:C:2018:745), reeds geoordeeld dat een onduidelijk opgesteld beding betreffende de hoogte van het jaarlijkse kostenpercentage niet voldoet aan het vereiste van artikel 4, lid 2, van richtlijn 93/13, zodat de aangezochte rechter bevoegd is om dergelijke bedingen buiten toepassing te laten. In casu rijst de vraag of dit beginsel ook geldt wanneer de verkoper de hoogte van het jaarlijkse kostenpercentage op onnauwkeurige wijze vermeldt (indien werkelijk sprake is van een onnauwkeurigheid) om de consument te misleiden en diens keuzevrijheid aan te tasten.
- 32 Voor het antwoord op de vraag of de onnauwkeurige vermelding van de hoogte van het jaarlijkse kostenpercentage gelijkgesteld moet worden met het ontbreken van de vermelding van dat percentage, is gelet op de feiten van het geding het antwoord op de volgende vraag noodzakelijk: moeten kosten zoals de kosten van alle in het onderhavige geding overeengekomen nevendiensten worden geïntegreerd in de formule voor de berekening van het jaarlijkse kostenpercentage in een consumentenkredietovereenkomst? De bepaling van het jaarlijkse kostenpercentage is bij artikel 3, onder g), van richtlijn 2008/48 volledig geharmoniseerd en het Hof moet bijgevolg verduidelijken of de berekening van het jaarlijks kostenpercentage zich dient uit te strekken tot vergoedingen voor nevendiensten, zoals die welke tussen partijen zijn overeengekomen.
- 33 In dit verband is vooral van belang of de genoemde nevendiensten een „dwingende voorwaarde vormen om het krediet überhaupt te verlenen” of ertoe leiden dat de „verlening van het krediet uit het gebruik” van deze nevendiensten voortvloeit. Bij de beantwoording van deze vraag zou het Hof in aanmerking moeten nemen dat in casu weliswaar niet is aangevoerd dat verweerder is misleid in verband met het verkrijgen van zijn toestemming voor het verrichten van nevendiensten, maar dat de wijze waarop de bedingen betreffende de rentekortingen zijn geformuleerd, nopen tot kennisneming van een groot aantal bepalingen van bijlage 2 bij de overeenkomst. Bovendien moet in aanmerking worden genomen dat de overeenkomst zonder nevendiensten kan worden gesloten, maar tegen wezenlijk andere voorwaarden wat de rente betreft, alsmede dat een deel van deze diensten (bijvoorbeeld de betaling van facturen voor plaatselijke openbare diensten door middel van een onlinebanking-app) niet rechtstreeks verband houdt met het voorwerp van de kredietovereenkomst.
- 34 Deze methode voor de berekening van de rentevoet geeft aanleiding tot enkele andere vragen. Om te beginnen rijst de vraag of de prijs van de nevendiensten, die geen deel uitmaken van de kredietovereenkomst, in aanmerking moet worden genomen bij de vaststelling van het jaarlijkse kostenpercentage. Indien dit niet het geval is, rijst de vraag of de verhoogde rentevoet die verschuldigd zou zijn indien geen gebruik wordt gemaakt van de nevendiensten, niet moet worden aangemerkt

als onderdeel van de kosten van het krediet (en dus als onderdeel van de formule voor de vaststelling van het jaarlijkse kostenpercentage).

- 35 In verband met de twee vragen hierboven, namelijk of de prijs van de nevendiensten een onderdeel vormt van de formule voor de berekening van het jaarlijkse kostenpercentage op basis van de overeenkomst en of een eventuele onnauwkeurige berekening van deze rentevoet moet worden gelijkgesteld met het volledig ontbreken van een vermelding ervan in de overeenkomst, dient voorts te worden beoordeeld of het nationale recht in casu voorziet in een passende sanctie voor de onjuiste vermelding van die rentevoet. In punt [72] van het arrest van 9 november 2016, *Home Credit Slovakia* (C-42/15, EU:C:2016:842), heeft het Hof vastgesteld dat wanneer een consumentenkredietovereenkomst op grond van nationale bepalingen nietig is wegens geringe onjuistheden in de inhoud ervan, deze nietigheid een onevenredige sanctie in de zin van [artikel 23] van richtlijn 2008/48 zou kunnen vormen. In casu vraagt de verwijzende rechter zich af of de onnauwkeurige vermelding van de debetrentevoet in de kredietovereenkomst ertoe moet leiden dat de consument wordt ontheven van zijn contractuele verplichting om rente en kosten te betalen.